

AZ IRA (INDEX OF READING AWARENESS) KÉRDŐÍVVEL VÉGZETT 3 ÉVES LONGITUDINÁLIS VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI

Csikós Csaba

Szegedi Tudományegyetem, Neveléstudományi Intézet

A Szegedi Tudományegyetem Oktatásméleti Kutatócsoportja longitudinális mérősorozatának részeként végzett vizsgálatunkban 3., 4. és 5. osztályos tanulók olvasásra vonatkozó módszereit vizsgáltuk kérdőíves módszerrel. Az olvasásra vonatkozó tudatos gondolkodási folyamatok (reading awareness) értelmezése egyszerre támaszkodik a metakogníció-kutatás és az olvasáskutatás szakirodalmára. A két területre egyaránt kapcsolható kutatások (pl. Garner, Paris, Pressley) arra helyezik a hangsúlyt, hogy az érett olvasók másfajta meggyőződésekkel és másfajta olvasási stratégiával rendelkeznek, és ezáltal eredményesebbek a szövegértésben. Mi Jacobs és Paris (1987) kérdőívének (IRA, Index of Reading Awareness) magyar adaptációját használtuk 1) a kérdőív érvényességének és reliabilitásának elemzésére és 2) az alsó tagozatos és felső tagozatos olvasásfejlesztés módszertani problémáinak elemzésére, egyúttal javaslatokat megfogalmazva a fejlesztésre.

A mintánk egy országos reprezentatív minta volt, amelyből azok eredményeit elemeztük, akikkel mindhárom mérési ponton fel tudtuk venni a kérdőívet: 3158 tanulóval. A kérdőív 20 kérdést tartalmaz, mindegyiknél 3 válaszlehetőséggel, amelyek között van 0, 1 és 2 pontos.

A kérdőív Cronbach-alfa reliabilitás-mutatója 3. osztályban 0,39, 4. osztályban 0,45, 5. osztályban pedig 0,53 volt. Megadható három olyan item, amelyek elhagyásával 0,60-ra nő 5. osztályban a reliabilitás, amely érték már megfelelne a nemzetközi szakirodalom egyik validáló tanulmányában ismertetett értéknek. A 20 kérdés 4 pszichikus területre tartozik: adott feltételek mellett használható stratégiákra vonatkozó tudás (conditional knowledge), tervezés (planning), szabályozás (regulation) és értékelés (evaluation), azonban egyik részkála sem rendelkezik megfelelő reliabilitással.

Az eredmények bemutatása során egyrészt a kérdésekre adott válaszok leíró statisztikai elemzésére törekszünk, beleértve az eloszlások vizsgálatát és a disztraktor-elemzést. Másrészt a longitudinális vizsgálati elrendezés lehetőséget nyújt évfolyamok eredményei közötti összefüggések vizsgálatára és a fejlődési vonal elemzésére. Az egyes kérdések leíró statisztikai vizsgálatára példaként említjük a reliabilitást leginkább rontó kérdések elemzését:

16. Egy történetnek melyik részeit ugrod át olvasás közben? (2 pontos válasz: A jelentéktelen részeket, amelyek a történethez semmit nem tesznek hozzá. 1 pontos válasz: A nehéz szavakat és azokat a részeket, amelyeket nem értek. 0 pontos válasz: Soha nem ugrom át semmit olvasás közben.) A 0 pontos válaszlehetőség nagyarányú kiválasztása mellett pozitív tendenciának tekintjük, hogy 5. osztályban a kérdőívben összesítésben legjobb eredményt elérők körében jelentősen csökken a 0 pontos, és ugyanakkor jelentősen nő a 2 pontos válaszok aránya.

19. Mielőtt belekezdesz az olvasásba, milyen tervet készítesz, hogy jobban menjen az olvasás? (2 pontos válasz: Átgondolom, miért is fogok olvasni. 1 pontos válasz: Keresek egy kényelmes helyet. 0 pontos válasz: Nem szoktam tervet készíteni. Csak elkezdek olvasni.) Ez utóbbi kérdés esetében bár a három év során folyamatosan csökkent a 0 pontos válaszok aránya, ugyanilyen irányban változott a 2 pontos válaszok aránya is. A metakogníció-kutatásban hangsúlyozott tudatos tervezés tehát nem kap megfelelő oktatásmódszertani támogatást a hazai olvasásfejlesztésben.

A kutatást az SZTE Oktatásméleti Kutatócsoportja és az OTKA 63360. sz. projektje támogatta.